

อุไทยพาน์

อุบายพจน์

(พิมพ์ตามฉบับปี พ.ศ. ๒๔๒๘)

๑ จะคิดคำทำคำไว้ดูเด่น

เพื่อไว้เช่นแบบอย่างทางอักษร

พอเด็กได้รู้กำหนดพจน์สุนทร

เป็นคำกลอนจำง่ายสบายดี

เป็นคำล่อล่อเขียนเขียนไว้มาก

จัดวิภาคคิดกระบวนไว้ถนัด

แม่นเด็กโตไม่สู้เขลาทั้งเขาวนมี

จะรู้ได้ด้วยกระหนกสำนักนคร

ซ้ำได้เขานาวาให้ค่าเช่า

วิมศาลเจ้าแจกบ้านน้ฆ่าหมู

กำไ้มันแล้วไม่ทำกำของกู

จะทนสู้บาปกรรมไปทำไม

แม่นึกถึงทุกซอกไม่อยากจะ

ฝูงค้างคองับเจ้าข้างเขาใหญ่

ถ้าจะเดินไปถึงท่าชลาไฉย

ก้าวไว ๆ เก้าวถึงท่าเตียน

ไปเบองนำเนอเย็นคงเห็นหน้า

เก็บลูกหว้าไยมาว่าเราน่าเขียน

ข้าแก่อยู่ปู่แก่มากจนหญ้าเกรียน

ถ้าจะตกปลาตะเพียนต้องเพียรดู

แม่นางสาแก่อุส่าห์ต้มสาเล่า

จะยกเสาวันเสารัตนงราหู

เที่ยวตรวจตราตรวจเห็นแต่กรวดทรมุค

พลพยู่หัดต่อสู้ไม่สู้ใคร

บาญชีจ่ายเลขสมค้อย่าหมกหมม

เกล้าสดมภ์ต้องรวมกันถากไถ

เดินไว ๆ เกิดหนาเจ้ายังเยาว์ไว

จุดตะไลจะอาไฉยทำไมมี

เราเป็นทุกข์ทุกวันไม่พรมจิต

มิใช่กิจมาสถิตที่แผลผี

อยู่ด้วยกันวันศุกร์เป็นสุขดี

ทุกเดือนปีทุกข์ไทยไม่พะพาน

ช่างคิดตตราคาใจหาซึ่ง

ตานมั่งจกสถานทีโรงศาล

คำบราณแล้วอย่าละทำระราน

ถึงวงษ์วารวานอย่าว่าข้าไม่ฟัง

ในพิธีทวงทีจะเลิก

พอได้ฤกษ์พรหมณ์สังข์เป่าสังข์

กึ่งศาลบันดานขานประดัง

ทหารนั่งอาหาญที่ลาญเทียน

นำบันัญชรกลอนสลบ

อีกบานพับบาญชมผู้เขียน

นายจำเนียรทำแบบดแนบเนียน

ส่งกรานต์เวียนตมเจ้าจนเมากราน

ขอเชิญนายวิสูตรสุดยานัตถ์

ที่รถขั้วรัฐว่าไพร่สาณต์

บำเพ็ญทานนทานว่าเป็นสาธารณ

พระยามารพจมานการโยธา

เป็นนาคำสำประดมวิกรม

กามราคนเป็นรอกแห่งตันทหา

ยามวิโยคโยกย้ายขยายมา

ท่านพระยาบริรักษ์แก้วเรา

อาณาจักรนครรัฐจักรประจักษ์เหตุ

เคยตั้งเกิดตั้นเกิดที่เชิงเขา

เดินลาเลื่อยเหนอยนกก้านก้นเนา

อิตาเถ้าไม่รู้เท่าเพราะเมามัว

อัศจรรย์ดวงจันทร์เมอวันดับ

เอามดลับเลขลับที่รัฐจท

ให้พิลาปเป็นลำลาบไปทงตัว

พวกลาวมัวกินแต่ลาบได้ลาภครัน

พระภูบาลเบิกบานตำราฎรีน

อารมณ์ชื่น ๆ ชมภิรมย์ขวัญ

ในหมู่สัตว์ครวญวิบัติไม่สัตยธรรม

ที่น่ามันฝันอัมพร

อ้ายฝูงม้าหมีเมืองพม่านมาถูก

เขียนอักษรแล้วถูกผูกกับลูกศร

ยิงไปตอ้งกองมอญเกือบม้วยมรณ

เขานครหาบคนไม่คนเรือ

อันของดีบริสุทธิ์สุดจะหา

ในแหล่งหล้าส่วนข้างน่ายังล่าเหลือ

นับบุญคุณขุนวิจรรณแก่จ่านเจือ

หลวงพลภักดีพักในเรือจะรีบคลา

สนมนาฏชนชมบรมนารถ

เห็นดงหนาดนีกอนาถหวาดผวา

อนงค์นาฏนาถกรายชม้ายตา

นายนาตมาหมดอำนาจพินาศพลัน

บ้านนาตป็นถิ่นไกลถึงไชยนาท

มีปรักมาศหมายมาตประมาทฉัน

จิตรมาศเรือมาตมาทุกวัน

ถ้ามถันเรียกว่ามาตแปลธาตุทอง

อยู่ในบ้านท่านพระยามะหาอำมาตย์

อนามาศว่าไม่ควรจะจับต้อง

ปรวมาศลูปค้ำค้ำทำนอง

คะโมยมองมุ่งมาตเหล็กหมาตเรา

คนนักปราชปราศจากจิตรฤษยา

ฮวดฤทธาของตำริตชนิดเก่า

ลายพระหัตถ์ฝักหัตแต่พระเยาว์

พวกเขาเราเขาวนไม่แล่นน่าแค้นเคือง

ดูโศภณพวกพลพหลหาญ

ผู้ได้ฉานเชี่ยวชาญการทุกเรื่อง

เป็นแก่นสารราชสาส์นทุกบ้านเมือง

วิโรจเรืองไฟโรจพิโรธใคร

เขาขดอืดของแขกมาแลกล้ำสู้

เป็นยามขัดโศภิตไม่ลดได้

พระทรงธรรมภาคทัศน์ในทันใด

ต้องปรับใหม่ราชทัศน์โดยสัตย์ธรรม

เด็กครุฑทวารุณดู่นัก

ท่านหลดวงแก้วพลภักดิ์ภักตร์เจ็ดฉัน

มันดูร้ายวามะกำพวงรามัญ

เป็นพงษ์พันธุภรรยาอุบาทอง

เขายุดมอดคอกทงจะยงยทธ

เมื่อนพุดมเก็บดอกพุดดูผดผอง

รู้พระธรรมแล้วอย่าทำให้ลำพอง

คนพาลปองแต่จะระพุดพะพาน

เชิญพระตราครุฑฟ้าห้วงบนผ้า

มีสารตราใครอย่าว่าราชดำเนิน

อาจารย์ใจดีเหลือท่านเจือจาน

เวลากาลทำการอย่าคว้านใจ

เฝ้าแต่ร้องเกน ๆ ไม่เกณฑ์กะ

คนน^๕พระอนุรักษ^๕แก้วรักใคร่

เบียดสองไฟก่อเหตุเป็นเภทภัย

เจริญไวยเดินไวยเข้าในดง

ข้างถากที่เป็น โยมอุปฐาก

พระสงฆ์ท่านออกปากต้องประสงค์

มอบให้ขุนพิณใจดังใจจง

ช่วยพระสงฆ์ที่ในวัดวัฒนา

พลชั้นยังยวดดุกวดชั้น

หลดวงดำเร็วพระขรรค์ชั้นอาษา

ชั้นของนายไชยขรรค์ฉันเหมายมา

ประทับตรากองทัพรับเอาไป

คนมีทรัพย์ถูกกฤษฎาโหดหวั

รู้ตำรับแบบบทบทยาได้

มาพบมอญล่องอิฐนำอิดใจ

เสนาอำเภอกษัตริย์ออกไปเสียให้พ้น

ฝูงวานรแอมนอนที่เนินหาด

หมู่อำมาตย์แม่นยำประมาทไม่เป็นผล

เจ็บพระหนตต์เหลือการจะทานทน

สุดจะยลแยบยนต์เป็นพันใจ

นิมิตรฝันว่าได้สรรพชามิค

ขุนพินิจเขียนวาดอาวาศใหญ่

หนทางคดพลคชไม่ครวใจ

การจันไรถ้าอุปตตองบัตร์พลี

นพเคราะห์เวียนรอบช้านอบนบ

พอประสพพฤศกในราษี

เทวดาถ้าจะเสด็จประเสด็จสูติ

คงจะมีผาศุกเป็นศุขครัน

ขุนพิทักษ์ทนายทักประจักษ์เหตุ

ผู้ประเวศร่ายเวทมนต์ชยัน

ยกระบัตร์เกิดวิบัติไม่สัจย์ธรรม

อภิวันท์เทวัญในทันใด

พระโอรสทรงรุดดูเจ็ดคน

เข้าไพร่วันหมื่นวันต์เป็นป่าใหญ่

วันกำหนดเวศสุวรรณนี้วันใด

ถ้าใครใช้ทำการคงเกิดการณ

จงรีบรุดซัดสมณรัตน์

ตามอาณัตินัดหมายนายทหาร

เงินบาทเชือกบาทแบบบูรณ

บาตรพระสงฆ์ตกในบ้านอุบาทว์ครัน

คนเป็นไซ้สันนิบาตมีบาดแผล

ออกพระแกร่เสียงแตงสนั่น

พงษ์พนธ์ เวจะดำดบกันบพันธ์

เกาที่คนถุกสำคัญขยันจริง

อ้ายที่หาษฎูตารายาแปลธาตุ

คนสอาดฝีมืออาจจะเข้าตั้ง

ต้องดำคัมคัมถกัทรชกัประวิง

มากันตั้งวอนว่าตวยฮาวรณ

พระวิชิตสรพลเป็นคนขิด

ข้างมากิดรอกอนพระบรรจ้สุวรรณ

ถ้าได้นางอย่างกินรมาแนบนอน

จะร่วมหมอนมึงสมรไม่ร้อนใจ

เป็นไข้หวัดคล้ายตีฤๅศวีสวัสดิ์

อยู่หลัด ๆ หลวงปลัดมาตัดไซย

คนอะไรมาเซต้วยเมไวย

ทำมารยาสาไทยจะไถนา

เขาได้แก้วไพฑูริย์จะทูลถวาย

กิดด้วยนายขุนฤๅทธิฤๅษยา

เจ้าแผ่นดินผู้บดินทรปิ่นประชา

ทรงรักษาสารพัดโดยสัตย์ธรรม

ลักษณะจะเป็นนายฝ่ายอาลักษณ์

ต้องรู้จักให้ประจักษ์ทั้งโคลงฉันท์

รู้เลศไนยในกะถาสารพัน

ฉลองเดชทรงธรรมให้ทันการ

เกิดเป็นสัตว์พจนารักษาสัตย์

ย่อมบำบัติไทยพิบัติทุกสถาน

พระองค์มาประจำให้รำคาญ

พูดโวหารหักหาญพานพาไล

บ่อน้ำใสใครมาได้เอาไครย

ทางไกลดาวพระศุกรสุกอะไซ

สร้างชีชาวช่องดวงก็โต

สุรวรรณดาวพระเกตุตั้งเกตตุ

พระอาทิตย์ส่องสว่างทุกทางทิศ

เพ่งพินิจอยู่เป็นนิตย์ได้สักครู่

สูงกษกรกฎวราษีปู

อนนตคาคำศัพท์กับอนันต์

แหวนก้อยพลอยบุศย์ให้แกบุต

บริสุทธแสงสดงามเจิดฉฉ

ในแบบบวรพศุภาว่าสุบวรณ

เกษมสันต์รังสรรค์อีกสันคม

สรรพสิ่งยังวิโยคให้โศกคัลย์

ต้องกับแค้นแสนกระสันจัดสรรพม

จตุสตรมภ์จับคนปล้นสตรม

ในอารมณ์ปรวรมภ์จะอันตราย

ใจฉกรรจ์เกี่ยวกันแล้วพันฟาด

ลมอากาศร้ายกาจประหลาดหลาย

พระพิมลร้ายมนต์ไว้กันกาย

อธิบายบอกศิษย์ประสิทธิพร

ตาหมื่นหาญสร้างวิหารที่บ้านกรวด

อุโบสถสูงสดไม่ลดหย่อน

ได้พากเพียรเรียนมานานชำนาญกลอน

พระภูธรลดทอนผ่อนวิจารณ์

อนุศรวางจันทันตั้งสอน

อุทาหรณ์สั่งทรหากบรพหาร

สโมธานกับอีกว่าสมาทาน

พระนิพพานคนพาลไม่พานพบ

สมุฐานโรคคิดให้วิตถาร

ที่แก่นสารไพศาลคงประสพ

ตำหรับรบของเก่าควรเคารพ

ม้าสินธพต้องสมทบกระบวณฑัพ

พลไทยเสปสุราสันห้าไห

ที่น้ำใสสงไสยว่าน้ำอับ

เราอาพัพได้ผ้าเพียงห้าพับ

ชูดำทับกองทัพบปะทับพล

พระวุดมิกการจะประหารด้วยอาวุธ

ฤทธิรุดมเร็วรุดวงส์บสน

ร่นไปหาข้าศึกชีกหาญรณ

จะผจญอับจนก็จ่นใจ

พระดาบศบดขาศีลาบด

แล้วบั้นแท่งโอสถตุสดีใส

พระผู้ทรงเทวราชนิราศไกล

สุดอาไฉยเขาวมาลัยเกินประมาณ

ราชัญญคล้ายกันกับพฤศก

ไม่เลียงหลบฏมถานแลศันฐาน

ผู้ใดฉานเดินออกมานอกชาน

เวลากาลเห็นฉิกการว่าคานคิด

ราชอนมณฑลมงคลเขตร์

ทำฉิตเพศอาเภทพิปริต

พระพิพิธโกไคย์เป็นไซพิศม์

ประจามิตรมีคิมคิตทง

เที่ยวสอบทานท่องฉารลหานหิน

พระนรินทร์วินสุราให้ตาง

ฉัตรราชบพิธบพิตรทง

ฤทธิรงค์เกรียงไกรไตรวิชา

ที่ช้ชเฆารบกวจนควรปรารภ

พวกพรวรลภเลิศลบข้างอาสา

สบสมย์ปรับ้ใหม่ตามศักคณา

แพรวใหม่ นำพิศม์ย์ใจประฉิง

ยามตรุศสารทบีศาจมน้อหาญ

อาสาอากาดฝนสาดชุ่มทุกสิ่ง

เลือดไหลสาดเนสาทเอาบ้นยง

บ้งอาจจริงเทียมท้นราชทัณฑ์

ซบเขินเกวียน ๆ หักมักเกิดเชิญ

เราได้เห็นไม้ก้งหนัใหญ่่มหันต์

ท่าเลขยันต์แฉวยงชนจะย่นย่น

เมื่อเหม้นนามันเป็นไซซุม

นายพิสดนทร์แจ่งแห่งนุสนธิ

เข้าตาจนคิดประจัญโดยสุซุม

สถนนมสกลบกไม่ปกคลม

เถียงกันซุมคำทว่าเพลาเพลา

รวมกำแหงหน้าแห่งแปลกซ้ำ

ยังอีกคำเขมาโกฐเขมา

พระสมุห์โกธรมุทุไม้เบา

อย่าโดนเดาดวงดาวกล้าว่าดำ

พระทรงคิดปฤทธิแรงพระแสงศิลป์

ประติทินโยธินทร์ล้วนหาญกล้า

เป็นนิจคิดตัดสินความประชา

อุทิศหาศัลพัตรจืดเป็นกอง

กระแสดินธุ์เขียนอย่างกลายเป็นสายสัญญาณ

ราชีมินเขียนว่ามีญไม่ถูกต้อง

กาญจนกาญจนาท่านว่าทอง

บถว่าคดองบถว่าเท่ากล่าวกันมา

รศภิรมย์คงได้สมมโนรถ

อลงกฎปรากฏทุกทิศา

ไพร่พวงหงษ์ทองท่องธาวา

พวงโจรมาถึงเขาไซตกระโดดโจน

ค้อยห้อยโหนดลงมาเกิดตาโหร

ตรัสประกาศยุรยาตประพาศโพน

กู่ตะโกนโกญจนาทอาจทง

เมื่อจากเงี้ยวเงียนจะขาดกับญาติมิตร

ใช้บัณฑิตยจะประคิดให้ไหลหลง

เป็นเชอวงษ์ไยมาปลอมเข้าลอมวง

ข้างบ่าพงจักระพงษ์มักทรงเพลิง

พอได้ทันทรงฉ่นเกาทัณฑ์ถูก

จำเพาะลูกสิงคาลเข้าคานเงิน

จงข้ามโชด โดด โดดสั้น โดศเดิน

พอพะเอินจอมภไปพบพล

ทรงสิ้นอพทวนทบตลบหลัง

จวนกระทงกองพหลเขาสิงทพ

เดียงแต่คนอิงมีโยธิดคน

ถึงฝั่งชลฝั่งชนชวณกันลง

อันเรื่องราวสาราวาจากุ

มีอะชุกรไว้ในประดงค์

ใช้จะสนแต่เท่าันทจางง

ผู้เขียนจงจำไว้อย่าได้แคลง

นี้ขกัมาว่าย่อ ๆ พดเป็นนอย่าง

เหมือนขทางยลแยมที่แอบแฝง

แมนนักเรียนเพียรจำเช่นตำแดง

ก็จะแจ้ววิทยาสดาพร

คำขงยังมีไต่แยกแจกวิภาค

ยังมีมากเลิศลักษณะในอักษร

ขอเชิญปราชโปรดช่วยเพิ่มเติมต่อกถอน

ให้ขจรเฟื่องฟู้งในกรุงเฮย ฯ

คำทายอุโฆษพจน์

สำหรับอาจารย์จะได้ทายสอบ ดูว่าศิษย์จะจำ
เนอความของคำนั้นได้ฤาไม่ วิธีที่จะทายนั้น ให้อาจารย์
ถามศิษย์เหมือนหนึ่งคำว่า คำ แปลใจความว่ากระไร ศิษย์
ต้องตอบว่า คำ ค คิต คำนี้ใช้ในคำว่า คำข้าง คำนา
คำเข้า เป็นต้นดังนี้ แลคำอื่น ๆ นอกจากนั้นนักให้ทาย
เช่นกัน ฯ

ช้า	หญา	ไฉย
ค่า	เพียน	ทกซ์
ฆ่า	เพียร	ทก
กำ	อุส่าห์	กัจ
ก้าม	ซ่า	ตกิต
ขาก	เสา	ตกร
ขยาก	เสาร์	คช
ค่าง	ตรวด	ข้าง
ข้าง	กรวด	ข้ง
ถ้ำ	ยู่ห์	สถาน
ท่า	ยู่	ศาล
ก้าว	สมัค	ราณ
แก้	หมัก	ราน
น้ำ	ตมภ	วาร
หน้า	ตม	วาน
หว่า	ไว ๆ	วิ
ว่า	ไวย	ที
ย่า	ไฉ	สัง

สังข์	ธารณ	เถา
ตาล	มาร	เท้า
दान	มาน	จรรย
हार	รด	จันทร
हाण्य	รศ	ดัม
भन्न	วาค	ดัมพ์
भण्य	วาก	ลาบ
भान	โยค	ลาป
भाण्य	โยก	ลาภ
नेख	รัก	บาล
नेयन	รักษ์	บาน
करान्त	จักร	รมณ
करान	จัก	รมย์
सुत्	จักษ์	สัตว์
सुत्	เกต	สัตย์
खण्ण	เกต	บัน
खत्	นักร	บรรณ
तान	นักร	หมา

มา	อนาถ	เขานัน
ชว	นาฏ	ภณ
ศร	นาถ	พล
มอญ	นาท	ฉาน
มรณ	นาศ	ชาญ
คร	มาศ	สาร
คณ	มาต	สาสน
สท	มาท	โรจ
สด	มาต	โรจน์
หล้า	มาตย์	โรธ
ล่า	หมาต	อัด
จาวณ	ปวาช	อัฐ
จาน	ปวาศ	พศ
ภักดี	ฤทธิ	ลด
พัก	วิต	ธรรม
นาฏ	หัตถ์	ทันท์
นารถ	หัต	รุน
หนาด	เขา	รุน

ภัก	กาล	ขันธ
ภักตร์	การ	ขัน
มัน	เคน	ขรค์
มัญ	เกณท์	ทับ
พันธุ	รักษ	ทัพ
ภรว	รัก	ทวิพย์
ยุต	ไพ	ชัย
ยุทธ	ไภย	บท
พุด	ไวย	มต
พุดม	ไว	อิฐ
ธรรม	ถาก	อิต
ท่า	ฐาก	ยักษ
พาด	สงฆ์	ยัก
พาน	สงค์	นร
พาท	ไจย	นชน
ผ้า	ใจ	ทนต์
จารวิย์	วัด	ทน
จान	วัดม	ยล

ย่นต์	ทัก	บาตร
มิตร	เวศ	บาทว์
มิต	เวท	บาต
วาด	วันท์	บาต
วาศ	วัญ	แกด
คต	รศ	แตร
คช	รท	พันธุ
บัต	วัน	พัน
บัตร์	วันต์	คัน
นพ	ววรรณ	คัญ
นบ	การ	ทาช
สบ	การณ	ชาด
ศภ	รัต	ชาด
เส็ด	รัตน	ชาง
เสวิสู	ณต	ผัด
ศุก	นัต	ผัด
ศุข	บาท	วร
ทกษ	บาศ	วรรณ

ชิต	ดิน	สี
ชิต	ดินทร์	สี
ถอน	ษา	เกตุ
ฐวณ	สา	เกต
หมอน	ลัก	ทิตย
สมร	ลักษณ	ทิศ
หวัด	ไ নয়	นิจ
สวัสด	ใน	นิตย
หลัด	บัด	กช
ปลัด	บตี	กฏ
ไร	คาร	นันท
ไวย	คาน	นันท
ไถย	หาร	บุศ
ไถ	หาญ	บุตร
ฑูริย	ใส	สุทธิ
ทูล	ไศรย	สุต
ฤทธิ	ศุกร	บรรพ
วิษยา	สก	บรรณ

ต้นต์	ทาว	ดาว
ตวรค์	หาญ	คาล
ต้น	สถ	รบ
ตวรพ์	ตต	รพ
คัลย์	นान	ธพ
ตวร	นาญ	ทบ
ตมภ์	ธว	ไหย
ตม	ทอน	ไห
วมณ	ศร	ไส
วมภ์	สอน	ไสย
กวรค์	หวน	ภัพ
ก้น	ทว	พัพ
กาศ	ชาน	ทัพ
กาจ	ทาน	ทัพ
มด	พาน	วุฒ
มนต์	พาด	วุธ
คัลย์	ฐาน	วุฒ
คิทธิ	ถาว	วุฒ

รณ	การ	รบ
รณ	กาล	รพ
ชญ	ธน	ลก
จน	ทล	ลบ
บศ	เพศ	สมัย
บต	เภท	ไหม
สถ	พิธ	สารท
สศ	พิศม์	สาจ
ราช	มิตร	สาต
วาศ	มิต	สาต
มาลย	ทาน	สาธ
มาณ	ธาร	สาตร์
กัญ	รินทร์	ทัน
กั้น	ริน	ทันท์
ถวน	พิธ	เซ็น
ฐาน	พิตร	เขญ
ฉวน	ไกร	หัน
ชาน	ไทร	หันต์

ยัณฑ์	เตา	กฏ
ยัน	ดาว	กฏ
มันต์	คิด	หง
มัน	คิดป	หงษ
สถณฑ์	ทิน	โจร
สถณฑ์	ทินทร์	โจน
จน	คิด	โหน
จญ	สิน	โทร
ถน	สินธุ	ภาค
ถล	สติญจน์	พาศ
เพลลา	มิน	
เพลลา	มิญ	
แหง	กาญจน์	
แหง	กาญนา	
เขมา	บท	
เขมา	บท	
มุ	วศ	
มุ	วถ	

แบบหักทานอุโฆษพจน์

สำหรับอาจารย์จะได้สอบศิษย์ว่า จะจำตัวได้ฤๅไม่
วิธีที่จะใช้นั้นอาจารย์ต้องให้ศิษย์อ่านแล้วตีตัวผิตอยู่ในนั้น

๑ ข้าพเจ้าได้ตัดสินใจความว่าเข้าเรือให้แก่โจทย์ จำเลย
คิดจะฆ่าโจทย์ พอเห็นเดินมา ก็กำหมัดตรงเข้าชกโจทย์ จน
ถึงแก่ความตาย กำนันติดตามทัน ไปเกิดเป็นช่างอยู่ทคาง
ภูเข่า ช่างนั้นท่าเห็นคนเดินมาทถานารวมเขานนแลดู กอออกเดิน
เกาสักกไปประมาณก้าววา บรรษณนเห็นน่าช่างน่ากลัวจึง
กลับมา แอบอยู่ทกอย่า ครนภายหลังยามาพบเขาเขาจึงตั้ง
สอนว่า เจ้าตอชมความอชญาไปยกเต่า กรวดคดเห็นเม็ดตรวดท
ไหนด สำคัญว่าตรวดเม็ดน ชะรอยจะมผู้นามาไว้ แล้วเหลือบ
ไปคดเห็นกระษัตริย์กพลพยหยาตราแข่งแรงมิได้ยั ย่หยอ
ฆ่าศึก เออเลขสมักเหล่าน นายกองหมักหมมเกินประมาณ
จะได้เกณฑ์กันระดมเกลาสดมเสียให้แล้ว ในนอย่าให้เนนช้ำ
ตทานยังตงอยู่ในวันปฐมว้ยนา จะเดินให้ว้ยๆ ครนช้ำไปก็จะ
เกิดความทกลาบททชวัน อนกิตทเวาจะทานน ตองคอยสกิต
กนบางจึงจะควน เดยวนเรายังสบาย มีความชกไม่วอนรน
เมอวณศกรจึงคอยชวณกนเทยวไป ถ้าชายนายชงเขาจะมา

ก็ให้ตราคาดจะสักกขัง ได้ราคาแล้วจึงให้จกสารทบนสถานเจ้า
 ธรรมदानคนบราณแล้วไม่มาทำระราน ถึงวงวานของเรากัด
 ต่อนวนเขามาช่วยจะได้แล้วเสียโดยเร็ว ต่ทวงทจะตงพดธเอา
 ตามใจ จะได้ตามต่วนายสังคให้เป่าสังข์ กังสดานพร้อมกัน
 ถึงมาทว่าจะบันดาลเป็นประกานใด ก็ให้หาดทหาญทมสมออาจ
 หาด จะได้นงยามราววังระว้ย รูปสบัณฑิตคอยหน้าบ้นชร เสียง
 บรรภาอุยทหน้าพระเกล้าแล้ว เมอสงยามกนนน ตรวจตราตบาด
 พับบานช้ ต่ทำให้เนบเนียรแล้วภายหลังจึงไปส่งให้แก่นาย
 จำเนียร นายเวรกรรมมหาไทย์ ชนบีใหม่จึงคอยเสียงกันไน
 วันสงกราน ให้เมাত্রานไปตวยกัน เบอแต่นายวสุธมถาแกมา
 ต่องหายนัตถไว้ให้แกสทถึงจะชอบใจ เพราะเป็นคนเคยอยู่แต่
 ในบ้ำช้ต ไม่รู้ช้ตว่าจะเป็นประการใด ทสุทธิแต่จะบริจากถาน
 ไม่สาธานทวกันได้ อันพวกมานถึงใครจะกล่าว พดจะมารวว่า
 ประการใดก็ไม่ฟัง ยังมหน้าชาขอสำปรต ข้างมรตเปลยว
 เหมือนมะนาวจะแกกไม่หาย เปลยบตงคามรททเป็นราคาเง่า
 เค้ามลแห่งกองกิเลต ถ้าไม่มีความคตทจะโยกย้ายแล้วความ
 วิโยคก็ไม่บังเกิด รกใครต่องบริกต่าง ๆ อาณาจก็ไม่ต้อง
 เพราะรู้จักษ ทราบประจกคอยฟังเสียงจักรหมนอย ด้วยได้เคย
 สังเกตมาเหมือนนกบักเกิด จึงคิดวเราเนอยนกจะตองอยดสำนัก
 ทบานตาเท่านั้น กงจะไม่รู้เหาเราเป็นแน่ พอเวลาคาลงก

บังเกิดอุษันทร ดวงจันทร์ดับไปกนกสงไสย จึงทำเลขศุกรินได้
 เลขดับแล้วกรวดาจะมีเหตุ ตัวจะเป็นลำดาบไป แต่ว่าจะได้ลาพ
 ครินคคิดถึงทตัวจะเป็นลำดาบขึ้นมา ก็ให้พลไป พอนายนาต
 มาบอกวาทไชยนาศเกิดความพินาทชน ปรักมาศให้เรือมาคนน
 ครินถึงจิดรมาตก็หายไป ท่านพระยามหาอำมาตจจึงว่าไม่เคยจะ
 ประหมาท เพราะเป็นจะหามาท ไปประมาตมั่งมาต เขาก็เป็น
 คนนักปราช ปราศจากฤษยาแล้ว ทิดมฤทหนักเพราะได้ทอง
 ดำฤทเป็นอาวุธสำหรับฝึกหัดให้คล่องทั้งสองหัตถ์ พวกเขาเรา
 ไม่มีเขาว จึงไม่รุกรวดคนเห็นยาก ครวงนพระดาสน์โคพล
 พาพวกพลที่โคขานมา ลวงแต่ท่านทเชษฐชาญ เป็นแก่นสานแก่
 ราชสารคูโรมยงนิน เพราะมีความพิโรธอย่างหนึ่ง ด้วยชวด
 อัญมรอากาศว่าอัฐี เขาไปแลกส้ม หนึ่งโคพลเห็นราคาจะลดลง
 ไป พระทรงทนต์ท่านพาทันไว้ในทันใดนั้น ว่าจะปรับตาม
 พระราชธรรมให้เป็นสัตย์ธรรม เพราะเป็นคกทหารจึงมีความ
 กวกรนอยู่มาก หลวงพลพักเห็นดั่งนินสติภตรลดลง ด้วยพวก
 วามนทมนเป็นพงษ์พรรคแก่ภรรยาเรา ครนจะยุคมอมนไว้ให้
 ยงยทกเป็นวันพด คิดแล้วจึงไปเกบคอกฤษมาบชาพระพุททำ
 ตามท่านองแตกอนมได้คิดที่จะเป็นภาน เทยวะพะพาลผู้ใด
 เพราะท่านว่าจารินแก่เจือจางทัวไป ลงภาประเจียดให้พลพาไป

ทำกาลจนกานทุกวันนี้ แล้วกลับมาร้องเกร ๆ ว่าเกินคนทุก
 วันนทมิใจจงรักไป รักษาเขาพารักบองกันอันไทย อย่าให้เกิด
 เพศโทษนี้ ได้นามปฐุมไฉโยน เพราะโยมอประธากรเข้าไป
 สู้กทนไฉตามประสงของพระสงค ด้วยนายพินิจใจแกมีใจจะ
 สร้างวัดมิให้วทระนาชน นายไชยชนเร่งกานตกดช้น ซึ่งเมือง
 นครเขอนช้นให้จงมาก หนงกอนทบจะยกมาชู้ว่าลำทบ ต้องตง
 สู้กันจนตองตงกับชบไลทต เพราะรักชบสมบตีเป็นต้น ตองหาคน
 รูตำหรับแบบบดมาบตยาใฉจงอยด อย่มำวันพมมอญล่องเรืออด
 บรรทุกมาหน้าอิดใจ ตูรวาทบยคตองหลกยักไปเสียให้พัน มา
 นอรเสียให้เหมือนอย่างกินนอร พอจะไดเจริญภาวนา เหมือน
 ท่านพระยามะหาอำมาท ท่านมิได้ประมาทหมั้น ถึงเจบปากฤ
 เจบไรทล ก็สูตทนมได้ละสน คิดหาอุบายสนทเป็นแบบยล
 ต่าง ๆ จะได้พอยลบางทางนิพพาล เพราะฉนฉนจตองแสวงหา
 กัลยาณมิต ทมิได้เจตด้วยอามิตรสินจ้าง ให้มาวาดเขียนรูป
 ภาบตามอาวาสน์ใหญ่่นอย เป็นต้นว่าพลคตข้างมำ แต่ตอง
 กำกับอย่าให้คิดได้ ถ้าอบบบึงเกิดคชชนแล้ว ตองเส้นบตีพล
 กรรมล่ำบากมาก ถ้ามีฉนตองบวงสรวงนอยนพนพเคราะห์ ทำ
 ได้ตงเช่นว่านากกงได้ประศกข้างพศกหลายอย่าง ที่เทพบษ
 เทพผู้ประเสริฐ ตองเส็ดหนีไปแสวงหาความศุกช่อนเล่นอยู่โดย

ความผาสุก มีทหารแวดล้อมอยู่พิทักษ์รักษา เหนจะมีผู้คนเดินไป
มาปะทะกัณฐิกร์ถึงวันกำหนดท้าวเวทสวัญ ร่ายเวทเมอวันนั้นจะ
อยู่มิได้ พวกเขาวรรณในเมืองฟ้า ใครจะอัพพิวันไหว้ของคกรู
ทุกประการ โดยอย่างตาแต่พระราชโอรสทรงรถเขตงไป อยู่ใน
หิมวันแดไพรวิญญ์เกลงเหนถึงวันเกิด ของท้าวเวทสวัญเองก็ยอม
ร้อยทกอย่าง ถ้าใครคิดทำงานจะไม่ให้เกิดกาน ก็เร่งฉิมรดตั้ง
หนงมะณีรัทอิ ตามอนัตที่ได้นัตหมายกันไว้ แล้วจึงเอาเงิน
บาทมาเจาะแวกเชือก บาทร้อยผูกประดับทั้งดงาม เฮอร์
ระวังบาทพระอย่าให้ตกลงในบ้านได้อุบาทมากนัก เปรียบ
เหมือนใช้ฉันนิบาศน์ ถ้าไม่มีบาธิแผลก็ไม่เป็นไปได หนงเมอ
เวลาจะเสด็จออกทอดพระเนตรแกลด ทางช่วงพระแกรให้จัด
ทหารล้อมวงไว้ให้มันคง แต่ลวนพันจะลำดับก็กวาร์ยพัน
ถ้าอันตรายอันใดบังเกิดมีแล้ว เหมือนเกาแผลที่คั่นอย่างสำคัญ
ไม่มีเปรียบ เช่นชายทีหาคมนันรู้ตำรายาแปลทาศ ดุสอาดสำอาง
สุดสอาด แต่มิอาดจะเข้าสิงส้อยได้ ต้องเป็นผัดไปว่าพวงนง
มาดำผัดกันเกิด นี้ใครคั่นตงวรว่าด้วยคำหยาบต่าง ๆ ก็อย่า
ฮาวรณร์วอนใจ ให้พระวิชิตสวาระพลชำระเสียให้มิดชิด อย่าให้
รอรูรพระบันสูรเปนอันขาด สำหรับจะได้อนร่วมหมอญกับมิง
สมอนให้คลายโรค วัตปราชสจากผู้ ปราชมีควมสี่สัต ครัน

รักษาครูหนึ่งก็ไม่คลาย พอเวลาบ่ายก็สิ้นอายุขัย ภรรยาหลวง
 ปลัดผิวเราแก่เฒ่าอยู่หลัง ๆ ไม่ควรจะตายคนอะไรก็เฝ้าย
 จันไร้นักทำเมาเซ ถึงเวลาจะไถนาก็มานายสาโถ ว่าจะเอา
 แก้วไพโรทลไปทนเกล้า ๆ ถวาย แต่กิดด้วยนายชนนิตแก่เป็นคน
 วิชา ถ้าไม่กิดฟ้าดินฤาแผ่นดินกรมขุนบดินทร์ก็กิดด้วยกัน นี้
 เพราะท่านทรงรักษาพระพิทักษ์บ้านเมือง จะไปเอาอัยพวก
 ลักขะโมยมาเป็นนายฝ่ายอาตมกตขัตตสนอยู่ เพราะไม่รู้จักโคลง
 ฉันทน์ มันประจักษ์แจ้งตามเลิศไฉนในบาปต่าง ๆ ถึงคุณองเดช
 พระทรงทนต์ก็ไม่ทันราชการ ธรรมดาเกิดเป็นสัตว์ จะต้องรักษา
 ความดีทอ หนึ่งข้อนยอมบ่าบตทกข์ไทยกบตสังทงปวง ครั้น
 ถ้าถึงณวันอังคาร ก็ให้บังเกิดความร้อนรำคาญ พุดหักทวารเอา
 โดยหนงโวหาร ไม่นำจิตรมองได้เลย เพราะอาไศด้วยโทษะ
 จริต ศรีรังสีมืดเหมือนดาวพระศก ไม่สุกงามเหมือนดาว
 พระเกส เราสังเกตตักนำอษจันท์ เพราะดวงจันอยู่ไกลกับ
 ดวงอาทิตย์ ท่านส่องสว่างไปทวสทิศย์ เป็นนิกอยู่ทุกวันมิได้ขาด
 อุประมาดังกรกตที่เกิดในสระมี บงกฏ อะเนกอนญ แต่เป็นอนัน
 สาธารณได้ทวให้จตุบรรษัธแลสับนทงหลาย ถ้าจะให้มีความ
 เกษมสัลลย ต้องจตุสนพลอยบขให้แก่บตรจิงจะรังสรรค สันตั้ง
 ชงมคมสัลล ไม่ควรจะวิโยคให้โศกศัลลย ไปได้ความคับแค้น
 ถ้าไปเรือนทานจตุสคมาจับโจรผู้ร้ายที่ปรนสคมาเขาประจันท

ประเทศ เพราะในอารมภ์เขานันประรบกอยู่ว่าจะมีอันตราย
 ต้องเกียตกันหากคนที่ใจกัน จะได้พ้นพาดลมอากาศที่ร้ายกาจ
 อุปมาดังพระพินนประสิทธิมนต์ให้แก้ศศาเร็ว จึงส่งหมนทาน
 ให้ไปสร้างพระวิหาญให้งามสุด ด้วยนายสดที่แก่ชานาร ถึงจะ
 เนื่อนานก็ไม่เป็นไร ให้ลดทรรตามพรภทรส่ง จึงอนุสอนค่านึง
 ถึงถอยคำอาจารย์ที่ส่งสร ถึงหอรบวรหารให้ในอุทาหอน
 หนึ่งคำภีระโมทาว และสิกขาสมาทาว เปนมัทธานที่เกิดแห่ง
 พระนิพพานเปนของไม่ควรรณการที่จะพาดลบ โดยวิธานหนึ่ง
 คำหรับที่เปนแก่นสาร เพราะไพโรสารท่วไปนั้น ควรเราจะต้อง
 คำรบให้เหมือนกบม้าดินธบ ที่สมทบอยู่ตามประเทศต่าง ๆ
 ครนแล้วจงภาพอกพลให้เอาให้ไปตักนาทไครย ๆ แล้วตรวจดู
 ให้ส่งตนส่งไซย เออได้ผาเพียงห้ากับเท่านี้ มีเป็นคนอาภัพฤ
 ประการใด เสรจกาดมเดียงนแล้ว จึงคอยเกณท์พระวุดมิกการ
 ให้เอาอาวทอไปทั้งประทับในกองทับทั้งตรงไตรง ไตรวิชาให้
 ฤทธเหมือนพวกราชกรรลบ ที่เป็นผู้เลศลบไม่ให้มีผู้ใดปรารบได้
 ที่จะรบกอนได้ ถ้าศกสะใหม่แล้วต้องปรับใหม่ตามถานันตรณ
 ถ้าไม่ฉนนั้นเวลาอาศาทการวันตรศสาตร ผนศาสฟ้าคะนงปีศาศ
 ไม่อาดทำร้ายได้ ถึงกระนั้นนายเนศาคนกต้องเอาบั้นยง ไปถูก
 เลือดจะได้ไหลสาตไปตามตัว ถ้าจะต้องราชทณก็ให้เทียมทัน

กันจึงจะควร แล้วจะได้บรรทกในเกวียนเขมือไปตามมรรคา
 หากจะเกิดการเขมือเหนอจะแก้ได้ เพราะไม่ใหญ่มพรรณ์เหมือน
 ไม่ถึงหัน ใครจะมายืนยันว่าเป็นเลขยันต์ ถ้าถูกมัญญ์ในฤดู
 เหม็นแฉวมักเป็นไซ้ ต้องให้นายพิศลจิตแจงเพราะเป็นคนรู้เรื่อง
 อนุสนททุกปวง พอลึงทางสถนमारคยุดให้ทารกกินสถนภอ
 คลายความหิว จนเวลาบ่ายจึงเอากระตาะมา ๒ เฟลา เขียน
 หนังสือระยะทางจะไปเมืองกำแหง เดินไปพบแม่น้ำทำหน้าแห่งไม่
 รู้จะข้ามอย่างไรได้ ต้องไปยื่นพระวัดเขมาไปขอทอดเขมาตรงนำ
 วัดข้าม แล้วพระสมุทธานเคืองโกรทม ขึ้นไปหาท่านก็ไม่ให้
 เจ้านโดนดำไม่รู้จักว่าดวงเดาฤาพระอาทิตย์ จะมีศัลปะห่าฤาสิน
 ประสาทอย่างไร ตรวจดูโยธินตามทิมมา ให้ประติทินพิจรณาต
 ทรวจมทวดตามสายตีนกระแสนัดยัค คณหานตตามราชันมีมาใน
 พวอทมณ จะได้กาญหนกสถกตกตาลง จึงมาทางเศยรมบทตลอด
 แต่อย่าให้มเหยียบด้วยบดได้ ทำได้ตั้งเช่นว่ามานักคงจะได้ ร่วม
 รรสมดั่งมะโนรค เป็นเครื่องอลงกขปรากฏทวทงกาแลหงษ ทอຍ
 ในไพรระหง หมู่โจรจะไม่อาจมาลวบจวบโจรกระทำอันร้ายเลย
 เป็นแท้ ถึงจะมาบางก็เป็นบ้างครวค้อยห้อยโหลลงมาหาตาทมอ
 โหรณ์ ตรัสประกาศเสร็จแล้ว จึงเทียบประกาศหม่มไม้ ให้
 นักปราชญ์รอบรู้ ในวิรัชกษไทยไตรตราตรวจดู แล้วแก้ไขถูก
 ตามถ้อยคำเดิม เทอญ